
Indledning

Ligestilling – hot eller not ?

Ligestilling er igen dukket op som et hot-ord på den politiske arena her på kanten af årtusindeskiftet.

Initiativer som FREJA-programmet for kvindelige forskere og den bredere diskussion om kvindernes underrepræsentation i den akademiske verden har sat fokus på problemerne her. Et udvalg under Statsministeriet har for nyligt barslet med planer for det fremtidige ligestillingsarbejde. Til afløsning af det nuværende Ligestillingsråd, skal der oprettes et videnscenter for ligestilling. Ligestilling skal gøres til et reelt minister-ressort, hvor der skal foretages ligestillingsvurdering af nye love etc.¹ Planerne viser, at der er behov for at gøre kønsdiskussionen til andet og mere end en stivnet og forudsigelig modstilling af mænd kontra kvinder. Der er behov for spørgsmål, som stikker dybere og for analyser af køn som en kompleks og sammensat kategori kulturelt, samfundsmæssigt og historisk. I forlængelse heraf må det være oplagt at bringe den eksisterende kønsforskning ved universiteterne i spil med de planlagte tiltag, så de gensidigt kan inspirere hinanden og gøre udsynet større.

Når man diskuterer ligestilling og grundlaget for at debattere ligestilling, kan der være grund til at trække et par historiske linjer op.

Ligestilling i den moderne forstand har været på dagsordenen siden den franske revolution, hvor enkelte kvinder krævede, at friheden og ligheden også skulle gælde dem. Kvinder var, hævdede de, ligeså fornuftige som mænd, og der tilkom dem derfor de samme politiske rettigheder. I den berømte bog "On the Subjection of Women" fra 1868, pegede John Stuart Mill på, at forskellen mellem mænd og kvinder ville være minimal, såfremt de fik samme udviklingsmuligheder. Om socialiseringen af mænd og kvinder hed det: "If no artificial bent were attempted to be given to it except that required by the conditions of human society, and given to both sexes alike, there would not be any material difference, or perhaps any difference at all, in the character and capacities which would unfold themselves".² Bogen blev oversat til dansk i 1869 og blev en mental forudsætning for den danske kvindebevægelse. Dansk Kvindesamfund, der blev stiftet i 1871, støttede ivrigt kvinders uddannelsesbestræbelser, for at vise, at kvinder var ligeså intelligente som mænd. At "kvinder havde hjerne" som den første kvindelige studerende ved Københavns Universitet, Nielsine Nielsen, udtrykte det

Når kvinderne i årene herefter vandt terræn både i uddannelser og i det politiske liv, så skete det indlysende nok ikke af sig selv, men som følge af det pres, der blev lagt på beslutningstagerne. Et pres, som blev initieret af stadig flere kvinder i en bred vifte af organisationer. I 1899 blev der således dannet en paraplyorganisation for kvindeorganisationerne, Danske Kvinders Nationalråd, der netop i år fejrer 100 års jubilæum!

Kvinderne fik først gradvist plads i de politiske forsamlinger efter århundredskiftet, og reformerne blev derfor af gode grunde gennemført i alliance med fremsy-

nede mænd. Som det f.eks. skete i stemmeretssagen. Stemmeretssagen åbenbarede dertil en grundliggende dobbelthed i kvindebevægelsens strategier. Skulle kvinder have stemmeret på linje med mænd af demokratiske grunde? Eller skulle de have det, fordi kvinder, som køn havde noget særligt at tilføre det politiske liv? Spændingen eller dobbeltheden er gået som en rød tråd gennem kvindebevægelsens historie. – Hvor lighedsfortalerne har vægtet retfærdighed, har særarts fortalerne vægtet forskellighed og "lighed i forskellighed", det vil sige, at kvinders livsverden og erfaringer skulle ligestilles med mændenes.

Når Joan Scott i dette nummer af *Kvinder, Køn & Forskning* peger på paradokserne i den amerikanske *Affirmative Action* strategi, rammer hun præcist denne dobbelthed. Den gruppe, som bliver diskrimineret, er nødt til på en og samme tid at sige, at dens forskellighed gør en forskel, og at den ikke gør det: "Sagen er, at hvis du er sort og bliver diskrimineret siger du, at du ikke vil diskrimineres, fordi jeg er den samme som enhver anden person i dette samfund. Jeg ønsker et *colorblind* samfund". Men samtidig er man nødt til, – for netop at være et samfund, der ikke diskriminerer, at sætte fokus på den diskriminerede gruppe for at sikre, at der ikke sker diskrimination". Med andre ord kan særbehandlingsprogrammer for kvinder og etniske grupper stik mod deres hensigt være med til at producere ny diskrimination og forstærke de forskelle, som det ellers var hensigten at nedbryde. Trods alle problemer og stor modstand fra den amerikanske højrefløj, har *Affirmative Action* ifølge Joan Scott, været med til at skabe den sorte middelklasse og et professionelt lag af kvinder, som på mange felter har været med til at sætte nye dagsordener i det amerikanske samfund.

Selv om Danmark ikke har en stærk højrefløj som i USA, så skaber de stærke universalistiske og liberale traditioner her i landet utroligt vanskelige vilkår for initiativer

af denne type. Herom taler de følelsesladede debatter om positiv særbehandling af kvinder til stillinger i academia deres tydelige sprog. Det er netop denne debat og modstanden mod køn som parameter ved stillingsbesættelser, som Inge Henningsen fokuserer på i artiklen om *Kvalifikationer og Køn*. Her afdækker hun nogle inkonsekvenser i universiteternes egen ansættelseslogik og den rodfæstede forestilling om, at jobbet altid går til den bedst kvalificerede. Hun påviser en række systemkrav i forskningsverdenen, f.eks. prioriteringer af fag, alder og geografisk fordeling, som i lang tid har retfærdiggjort ansættelse af mindre kvalificerede forskere. Inge Henningsens pointe er, at et systemkrav om en mere ligelig kønsfordeling kunne føre til en højere generel kvalitet i forskningssystemet.

De amerikanske erfaringer med *Affirmative Action* er analyseret i Astrid Kerstens artikel *Affirmative Action: Lessons to be learned from the United States Experience*. Artiklen er en skriftlig version af det indlæg, som hun holdt ved Ligestilingsrådets konference om positiv særbehandling i efteråret 1998. *Affirmative Action* blev introduceret som et middel til at komme race-diskriminationen til livs i begyndelsen af 1960'erne. I sin tidlige form bestod initiativet af et lovkompleks, der skulle modvirke diskrimination på grund af race, køn, religion og nationalitet (i forhold til ansættelser, fyringer, forfremmelser osv.). I senere tilføjelser blev det pålagt institutioner og ar-

bejdspladser omfattet af disse love at udarbejde omfattende handlingsplaner for ligestilling og for dens implementering. *Affirmative Action* bestemmelser gælder for alle statslige organisationer centralt og lokalt og i begrænset omfang for private virksomheder. *Affirmative Action* har, som Astrid Kersten udtrykker det, styrket kvinder og sorte på arbejdsmarkedet, men har samtidig ikke løst alle problemer. Der er brug for en flerstrengt strategi, og for, at arbejdspladserne iværksætter yderligere tiltag for at supplere initiativerne.

Niels Kayser Nielsen afslutter rækken af artikler med et essay om fænomenet hår i et kulturhistorisk perspektiv. Også det kan føje nye facetter til spørgsmålet om ligestilling. Og så er det oven i købet morsomt.

Hilda Rømer Christensen

Temaredektører for dette nummer:

Hilda Rømer Christensen og
Rikke Sanderhoff

NOTER

1. Ifølge dagbladet Aktuelt 11.2. 1999. I skrivende stund er rapporten fra udvalget endnu ikke offentliggjort.
2. Her citeret fra Allison Jaggar. *Feminist Politics and Human Nature*, Roman and Allanheld 1983: 36